

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Лань Синь Дзюнь

У статті досліджуються шляхи забезпечення наступності фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики в педагогічних університетах, розкриваються загальнодидактичний та методологічний аспекти проблеми, виділяються основні напрямки забезпечення наступності навчання: цільовий, змістовий, технологічний, психологічний, структурно-організаційний. Розкривається значний потенціал фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики на засадах упровадження компетентнісного підходу в мистецько-педагогічній освіті.

Ключові слова: наступність, фортепіанна підготовка, компетентнісний підхід, майбутні учителі музики.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ФОРТЕПИАННОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Лань Синь Дзюнь

В статье исследуются пути обеспечения преемственности фортепианной подготовки будущих учителей музыки в педагогических университетах, раскрываются общедидактический и методологический аспекты проблемы, выделяются основные направления обеспечения преемственности обучения: целевой, содержательный, технологический, психологический, структурно-организационный. Раскрывается значительный потенциал фортепианной подготовки будущих учителей музыки на основе внедрения компетентностного подхода в художественно-педагогическом образовании.

Ключевые слова: преемственность, фортепианная подготовка, компетентностный подход, будущие учителя музыки.

ENSURING CONTINUITY OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF PIANO MUSIC

Lan Xin Dzyun

The article investigates ways to ensure continuity of piano training future music teachers teaching in universities. Based on the analysis of scientific and technical literature reveals a general didactic and methodological aspects, grounded two types of structural links to ensure continuity of learning: horizontal (flush) and vertical (between levels) highlights the major areas to ensure continuity of education: targeted, meaningful, technological, psychological, structural and organizational. Reveals considerable artistic and pedagogical potential training of teachers of piano music based on the introduction of competence approach in education and ensure continuity of teaching students at music school – college – Pedagogical University.

Keywords: continuity, piano training, competence approach, future music teachers.

Проблема наступності підготовки майбутніх учителів посідає важливе місце серед сучасних освітніх досліджень, спрямованих на забезпечення інтеграції світового освітнього простору та узгодження змісту освіти з сучасними потребами суспільства. Орієнтуючись на сучасний ринок праці, до пріоритетів сьогодення освіта відносить уміння оперувати такими технологіями й знаннями, що задовольняють інформаційні потреби суспільства та забезпечують готовність майбутніх учителів активно діяти в швидкоплинних умовах. Провідним напрямом професійної підготовки стає неперервна освіта, головним завданням якої є забезпечення наступності та цілісності педагогічного процесу, підвищення якості фахової підготовки майбутніх педагогічних кадрів. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначено, що неперервна освіта реалізовується шляхом: «забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти, які функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку осіб до можливого переходу на наступні ступені [8].

Проблема наступності навчання є предметом вивчення різних наук. Особливо актуальною вона стає для педагогіки. Б.Борисенко, А.Киверялг, Ю.Кустов, А.Сманрцев, М.Сметанський розглядали проблему наступності навчання, як встановлення зв'язків на суміжних ланках навчання; А.Батаршев, Ю.Бабанський, Б.Гершунський, С.Гончаренко, В.Мадзігон, В.Сухомлинський досліджували наступність навчання як шлях налагодження міжпредметних зв'язків та зв'язку навчання з виробничою практикою. Проблема наступності підготовки майбутніх учителів в умовах функціонування неперервної педагогічної освіти вивчали Р.Гончаренко, І.Зязюн, Н.Ничкало, С.Сисоєва, О.Соколова; сучасні підходи до

професійної підготовки вчителя музики висвітлено в працях Н.Мозгальної, О.Олексюк, Г.Падалки, Г.Побережної, О.Щолокової.

Мета статті: визначити та обґрунтувати основні напрямки забезпечення наступності фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики.

Головною метою функціонування вищих педагогічних навчальних закладів є підготовка освіченого, творчого фахівця, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, формування педагогічних та духовних цінностей на засадах наступності та неперервності навчання майбутніх учителів музики. Діяльність учителя музики багатоаспектна та різнопланова. Як зазначав, Б.Асаф'єв, «учитель має бути й теоретиком, і регентом, у той же час музичним істориком, музичним етнографом і виконавцем, що володіє інструментом, аби завжди бути готовим спрямувати увагу в той чи інший бік» [1, с. 59]. Процес фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики має синкретичний характер, адже – в сучасній мистецько-педагогічній науці зростає ідеал «цілісного педагога музиканта», який виникає з визнання внутрішньої єдності творчої особистості, а також різноманітності її проявів у музично-педагогічній творчій діяльності. Наступність та цілісність навчання мають стати провідними принципами й діяти з першого до останнього курсу професійної (ФРТ) підготовки майбутніх учителів.

Аналіз сучасної педагогічної літератури показав, що забезпечення наступності в підготовці майбутніх учителів розглядається в двох аспектах:

- загальнодидактичному (закономірності засвоєння знань, умінь і навичок, формування переконань; визначення обсягу й структури змісту освіти, вдосконалення методів та організаційних форм навчання;

- методологічному (концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про шляхи та способи здобуття знань, які відображають динаміку досліджуваного процесу).

Розглядаючи наступність навчання як принцип дидактики, Ю.Кустов вказує, що категорія наступності відображає нормативну функцію дидактики (групу певних дидактичних знань, яка регулює взаємодію навчання й учіння). Серед визначальних ознак її педагогічної суті вчений виділяє такі, що виходять за межі дидактики, а саме: динаміку навчально-виховного процесу, його розвитковий рух по висхідній спіралі; інтеграцію навчально-виховного процесу; діагностику, прогнозування й керівництво навчально-виховним процесом; програмування стадій об'єктивно-суб'єктивного становлення особистості в єдиній системі неперервної освіти й професійної діяльності; керування перехідними процесами між етапами розвитку особистості; цілісність навчально-виховного процесу та його результатів [7, с. 18, 28].

А.Батаршев визначає наступність як механізм діалектичного розв'язання суперечностей у навчальному пізнанні. На його думку, «... по-перше, наступність у навчальному пізнанні реалізується в процесі здійснення неперервних міжпредметних та міжциклових зв'язків. По-друге, наступність навчання передбачає неперервність навчального пізнання як необхідну умову виникнення нового знання» [2, с.22]. А.Сманцер обґрунтовує такі аспекти принципу наступності: опора на опрацьований матеріал, розвиток наявних компетентностей, установлення різноманітних зв'язків, повторення навчального матеріалу на більш високому рівні, розкриття основних ідей курсу, пропедевтика, перспективність у вивченні навчального матеріалу при переході від одного ступеня навчання до подальшого [9].

У поняття «наступність навчання» А. Киверялґ включає: встановлення зв'язку й співвідношення між частинами навчального процесу на різних етапах його вивчення; встановлення взаємозв'язку форм, методів і прийомів вивчення предмета, навчального матеріалу на різних етапах навчання; визначення вимог до знань учнів, до їх умінь встановлювати внутріпредметні та міжпредметні логічні зв'язки.

С.Гончаренко вважає, що наступність – це «...послідовність і систематичність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів та етапів навчально-виховного процесу. Наступність здійснюється при переході від одного уроку до наступного (тобто в системі уроків), від одного року навчання до наступного. Досягнення наступності в шкільній практиці забезпечується методично обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманням послідовності руху від простого до складного в навчанні й взагалі усією системою методичних засобів» [4, с. 227].

У своїй монографії Р.Гуревич наступність навчання розкриває як «встановлення таких співвідношень між цілями, змістом, методами, засобами, організаційними формами цієї діяльності на послідовних етапах навчання й виховання, які дають змогу будувати кожний новий етап з опертям на минулий досвід учня й таким чином полегшують їхню адаптацію до умов навчання в наступному класі або в новому навчальному закладі» [7, с. 105]. Об'єктом здійснення наступності, на думку науковця, передусім має слугувати зміст освіти «як гуманістично-орієнтована й педагогічно адаптована система знань, умінь та навичок, досвіду творчої діяльності, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу, до діяльності, засвоєння яких забезпечує формування гармонійно розвиненої й соціально-активної особистості» [5, с. 117]. Реалізація наступності змісту освіти в процесі навчання, на думку Р. Гуревича, передбачає два етапи:

- вияв наступності в змісті й методичне «препарування» навчального матеріалу, що сприяє

осмисленню учнями виявленої наступності знань, які здобувають у навчальному процесі;

- реалізація наступності в процесі навчання за допомогою певних форм, методів, прийомів і засобів [5, с. 118].

У сучасних умовах розвитку системи освіти більшість науковців розуміють наступність навчання як принцип, що допомагає усунути наявні суперечності між суміжними ланками освіти. Так, Б.Борисенко вважає, що наступність виявляється в розвитку в учнів тих позитивних рис, що закладені на попередніх ланках виховання й навчання, у забезпеченні системності знань і подальшому розвитку змісту, форм і методів ефективної професійної освіти, у випереджальному використанні змісту, методів і форм навчання, що сприяє удосконаленню особистості [3, с.37].

На думку К.Делікатного, наступність передбачає зв'язок минулого, сучасного й майбутнього, що дає змогу поєднувати нові форми й способи навчальної діяльності зі старими, здійснювати заміну їх більш досконалими, знаходити нові методи та засоби навчання [6].

Таким чином, аналіз проблеми забезпечення наступності навчання дозволив виділити два типи структурних зв'язків: горизонтальний (наступність на одному рівні, що включає зв'язки між окремими навчальними предметами, видами навчальної й позанавчальної діяльності та ін.) і вертикальний (наступність на різних рівнях освіти: дитячий садок – школа – коледж – вищий навчальний заклад).

На основі сучасного трактування поняття «наступність», яке характеризується ширше – як безперервний процес навчання особистості, що має загальні та специфічні цілі для кожного вікового періоду та етапу навчання, можна окреслити найважливіші аспекти проблеми наступності:

- цільовий – узгодження цілей виховання та навчання на різних рівнях, підпорядкування навчально-виховного процесу загальній ідеї становлення особистості, розвитку її креативності, ініціативності, допитливості, самосвідомості, самооцінки, готовності до саморозвитку та самореалізації;

- змістовий – створення навчальних планів і програм, узгоджених з окремими провідними освітніми галузями з урахуванням провідної діяльності та росту компетентності особистості;

- технологічний – вироблення загальних підходів до організації навчально-виховного процесу, відбір засобів, методів, прийомів, форм навчання;

- психологічний – удосконалення форм і методів навчання з урахуванням особливостей та рівнем підготовки студентів, поєднання інтелектуальних, рухових та емоційних навантажень з опорою на емоційно-позитивну діалогову взаємодію з викладачем;

- управлінський і структурно-організаційний – реалізація загальних підходів до управління організацією роботи зі здійснення зв'язків, які встановлюються в ході проведення спільних заходів: «круглих столів», семінарів-практикумів, майстер-класів, лекцій-концертів, музичних лекторіїв, міні-препад, методичних нарад фахівців тощо.

Отже, розв'язання проблеми наступності треба розглядати як забезпечення неперервної освіти з урахуванням самоцінності та рівня підготовки студентів, з окресленням перспективи подальшого розвитку та професійного становлення особистості. Наступність підготовки студентів педагогічних університетів охоплює узагальнені закономірності мистецького навчання, органічно пов'язуючи окремі його компоненти в єдине ціле.

Специфіка викладання музики в період перенасичення художньо-інформаційного простору вимагає від вищих навчальних закладів розвинених країн розробки нових підходів, які б сприяли розширенню загальної мистецької ерудиції студентів та водночас орієнтували їх на оцінку й вибір музичної інформації, поглиблення музично-фахових знань, забезпечення розвитку спеціалізованих музично-виконавських умінь. Аналіз наукової літератури з питань фортепіанної підготовки майбутнього вчителя музики (Н.Мозгальова, Г.Падалка, О.Побережна, О.Щолокова), а також практики навчання в педагогічних університетах України та Китаю засвідчив, що значний потенціал для розширення мистецько-педагогічних компетентностей, загально-художнього досвіду та практичного їх утілення містить фортепіанне навчання студентів педагогічних університетів. Гра на музичному інструменті є одним із головних напрямків фахового становлення майбутнього вчителя музики. Саме фортепіанна підготовка майбутніх учителів музики якнайбільше сприяє активізації оцінного мислення студентів як основи їхньої мистецько-пізнавальної діяльності, збагаченню досвіду застосування мистецьких закономірностей у виконавській практиці, забезпечує здатність студентів до педагогічної проєкції набутих знань і вмінь.

Гра на музичному інструменті вимагає сформованості певних спеціальних навичок, а також прояву особистої ініціативи студента й великої цілеспрямованості у виконанні творчих завдань. Гра на фортепіано синтезує теоретичні знання, які отримують майбутні вчителі під час занять з теорії та історії музики, і надає можливість їх практичного використання та індивідуального осмислення під час безпосереднього спілкування з інструментом.

У процесі фортепіанного навчання студенти мають можливість оперативно застосовувати набуті музичні, історико-теоретичні знання під час розучування музичного твору, розвивати вміння власної

творчої інтерпретації музики. Виконавська та педагогічна практики створюють умови для саморозвитку, самореалізації, формування здатності до педагогічної діяльності (оволодіння специфічними вміннями виконання музики в дитячій аудиторії, створення концертних програм для школярів, навчання дітей гри на фортепіано). Володіння музичним інструментом засвідчує рівень мистецько-педагогічної компетентності студента, загальної культурологічної підготовки, розвитку умінь творчої інтерпретації музичних творів тощо.

Навчання студентів різних музичних спеціальностей у педагогічних вузах включає цілий комплекс знань, виконавських умінь, передбачає широке коло педагогічних завдань із залученням усього циклу мистецьких та педагогічних дисциплін, орієнтацію музично-освітнього процесу на культурологічний розвиток студента, формування особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, набуття досвіду практичної діяльності та розвиток мотивації до професійного зростання, що дозволить майбутньому фахівцю успішно здійснювати в змінних соціокультурних умовах професійні функції, самостійно розвивати й реалізовувати набутий у процесі навчання фаховий потенціал.

Зазначені методичні напрями фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики орієнтують не на абстраговану мистецько-педагогічну обізнаність, а на практичне творче використання власних мистецьких досягнень, формування загальної професійної культури.

Таким чином, забезпечення наступності фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики на рівні музична школа – коледж – педагогічний університет вимагає впровадження компетентнісної парадигми в мистецько-педагогічній освіті, що дозволить узгодити, скоординувати навчальний процес, створити умови для неперервності здобуття та поглиблення знань, удосконалення умінь та навичок з урахуванням рівня підготовки та досвіду студентів, орієнтувати майбутніх учителів музики на творче використання власних мистецьких досягнень, формувати фахову культуру та здатність до музично-педагогічної діяльності.

Література

1. Асафьев Б. О хоровом искусстве / [Сост. и коммент. А.В.Павлова] / Борис Асафьев – Л. : Музыка, 1980. – 215 с.
2. Батаршев А.В. Педагогическая система преемственности обучения в общеобразовательной и профессиональной школе / А.В. Батаршев. – СПб., 1996. – 90 с.
3. Борисенко І.В. Наступність навчання в навчально-виховному комплексі «ліцей-вуз»/ І. В. Борисенко. – Слов'янськ – 2005. – 104 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Гуревич. Р.С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах [монографія] / за заг. ред. доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАШІ України Г.С. Гуревича. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – 426 с.
6. Деликатный К.Г. Преемственность в системе «школа-вуз» / К. Г. Деликатный. – К. : Знание УССР, 1986. – 48 с.
7. Кустов Ю.А. Управление качеством обучения на основе принципа преемственности : учебное пособие / Ю.О. Кустов, В.А. Гусев. – Тольятти: изд –во Тольяттинского гос. ун–та, 2002. – 203 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти / Нормативне правове забезпечення освіти: [у 4-х ч]. – Х.: Видав, гр. «Основа», 2004. – ч.1 –144 с.
9. Сманцер А.П. Педагогічні основи наступності у навчанні школярів і студентів: теорія і практика / Анатолій Петрович Сманцер. – Мінськ: ИПК освіти, 1995. – 197 с.

References

1. Asafev B. O horovom iskusstve / [Sost. i komment. A.V.Pavlova] / Boris Asafev – L.: Muzyka, 1980. – 215 s.
2. Batarshhev A.V. Pedagogicheskaya sistema preemstvennosti obucheniya v obscheobrazovatelnoy i professionalnoy shkole / A.V. Batarshhev. – SPb., 1996. – 90 s.
3. Borysenko I.V. Nastupnist' navchannya v navchal'no-vykhovnomu kompleksi «litsey-vuz»/ I. V. Borysenko. – Slov'yans'k – 2005. – 104 s.
4. Honcharenko S.U. Ukrain's'kyu pedahohichnyy slovnyk / S. U. Honcharenko. – Kyiv: Lybid', 1997. – 376 s.
5. Hurevych. R.S. Formuvannya osvith'n'oho informatsiynoho seredovishcha dlya pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv u profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh [monohrafiya] / za zah. red. doktora pedahohichnykh nauk, profesora, chlena-korespondenta NASHI Ukrainy H S. Hurevycha. – Vinnytsya: TOV firma «Planer», 2015. – 426 s.
6. Delikatnyiy K.G. Preemstvennost v sisteme «shkola-vuz» / K. G. Delikatnyiy. – K. : Znanie USSR, 1986. – 48 s.
7. Kustov YU.A. Upravlenie kachestvom obucheniya na osnove printsipa preemstvennosti : uchebnoe posobie / YU.O. Kustov, V.A. Gusev. – Tolyatti: izd –vo Tolyattinskogo gos. un–ta, 2002. – 203 s.
8. Natsional'na doktryna rozvytku osvity / Normatyvne pravove zabezpechennya osvity: [u 4-kh ch]. – X.: Vydav, hr. «Osnova», 2004. – ch.1 –144 s.
9. Smantser A.P. Pedahohichni osnovy nastupnosti u navchanni shkolyariv i studentiv: teoriya i praktyka / Anatoliy Petrovych Smantser. – Mins'k: IPK osvity, 1995. – 197 s.